

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vybrané kapitoly z moderních dějin

Mgr. Martin Rostek

Výukový materiál zpracován v rámci projektu EU peníze školám

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34. 0418

Šablona: III/2

Číslo materiálu: VY_32_INOVACE_323-326

Datum: 1. 9. 2012

NÁZEV ŠKOLY	Gymnázium Josefa Kainara, Hlučín, p.o.
VZDĚLÁVACÍ OBLAST	Člověk a společnost
TEMATICKÁ OBLAST	Moderní doba I – situace v letech 1914-1945
PŘEDMĚT	Dějepis
ANOTACE	Učební materiál pro výklad nového učiva
METODIKA	Frontální metoda s využitím prezentace
CÍLOVÁ SKUPINA (TŘÍDA/ROČNÍK)	V. A
STUPEŇ A TYP VZDĚLÁVÁNÍ	Středoškolské
DRUH UČEBNÍHO MATERIÁLU	Prezentace

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Martin Rostek

Obsah

Politický vývoj ve 20. letech

Politický vývoj – Itálie

Německo ve 20. letech

Československo ve 20. letech

Politický vývoj ve 20. letech

Diplomatická jednání ve 20. letech

Řeší se hlavně otázky německých **reparací** a mezinárodního **odzbrojení**

Konference v Janově a jednání v Rapallu (1922)

- Jednání Dohody se zástupci Německa a Ruska
- Bez výsledku
- Německo a Rusko – dohoda o spolupráci (Rapallo)

Diplomatická jednání ve 20. letech

Dawesův plán (1924)

- Plán obnovy a stability německého hospodářství
- Americké půjčky Německu a zmírnění reparací

Konference v Locarnu (1925)

- VB, F, N, I, Belgie, ČSR, Polsko
- Jednání o hranicích s Německem
- Schválen tzv. „rýnský garanční pakt“

Diplomatická jednání ve 20. letech

Konference v Locarnu

- Garantována **neměnnost německých hranic na západě** (závazek, že státy nebudou usilovat o jejich změnu)
- Podobná garance pro **východní hranice Německa nebyla přijata** (nezájem Britů, slabost Francie)
- Pro východní hranici přijaty jen tzv. arbitrážní dohody (mezi N, ČSR a Polskem)
- Sporné záležitosti se mají řešit jednáním (mírově)
- Po Locarnu Německo přijato do Společnosti národů
- Úspěch N a VB, neúspěch pro F, ČSR a P

Diplomatická jednání ve 20. letech

Briand-Kellogův pakt (1928)

- Název podle francouzského a amerického ministra zahraničních věcí
- Vzájemná dohoda, že nebudou řešit mezinárodní spory válkou a budou usilovat o omezení zbrojení
- Další státy se k dohodě mohly přidat – nakonec 57 států
- Těžko vynutitelná v případě porušení

Diplomatická jednání ve 20. letech

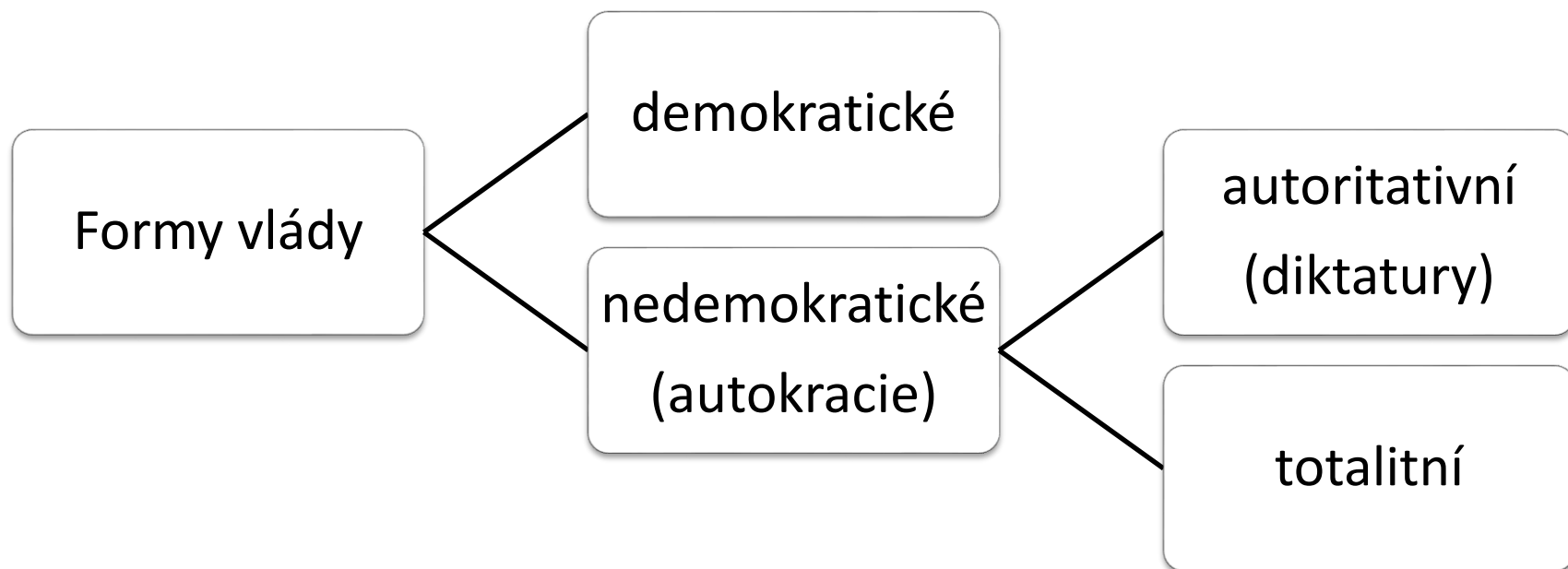
Youngův plán (1929)

- Podle amerického finančníka Younga
- Zmírnění německých reparací
- Ukončen dozor vítězných států nad německou ekonomikou

Politická situace - formy vlády

- Nárůst počtu států, většina příklon k demokracii
- V průběhu meziválečného období změna (přechod od demokratické k nedemokratické formě vlády)
- Různé příčiny: nespokojenost s výsledky války, neexistence demokratických tradic, národnostní a sociální rozpory, vnější tlaky, ekonomické problémy

Formy vlády (politické režimy)

Demokracie

- Jiná podoba demokracie než dnes (omezenější)
- Za demokratické státy pokládáme takové, které splňovaly alespoň tyto podmínky:
 - většina obyvatelstva má volební právo
 - vláda vládne s podporou řádně zvoleného parlamentu, který byl zvolen ve svobodných soutěživých volbách (více politických stran a všechny mají ve volbách šanci uspět)
- Na konci 20. let 20. století na celém světě asi 30 zemí, které se daly označit za demokracie

Autoritativní režimy

- Mají velmi rozmanitou podobu, většinu z nich můžeme označit také jako **diktatury**
- Vláda v rukou **jedné osoby - diktátora** nebo **malé skupiny** (velké, ale nejasně vymezené pravomoci)
- **Politická pluralita a soutěživost je omezena** (všechny politické strany a další organizace musí být loajální k režimu)
- **Snaha odklonit lidi od politiky** (nemají se politicky angažovat)
- **Neusiluje se o ovládnutí celé společnosti**, ale jen politiky
- **Zdůrazňování obecných hodnot** jako je vlastenectví, pořádek, ekonomický rozvoj, sociální spravedlnost
- **Cenzura a pronásledování odpůrců režimu**

Státy s autoritativním režimem

- Maďarsko – diktatura admirála Horthyho (od roku 1920)
- Portugalsko – diktátor Salazar (od roku 1926)
- Španělsko – diktátor Primo de Rivera (1923 – 1930)
- Polsko – diktatura generála Pilsudského (od roku 1926)

Politický vývoj - Itálie

Totalitní (totalitární) režimy

- Jejich charakteristika stanovena tzv. teorií totalitarismu (ve skutečnosti neexistuje jedna teorie, ale je jich více a liší se od sebe)
- Řeší pouze způsob, jakým režim ovládá společnost, nerozlišuje ideologie (nevysvětluje vše)
- Hlavní rysy totalitního režimu:
 1. **Snaha o úplné (totální) ovládnutí společnosti**
 2. **Jediná oficiální ideologie** (celá společnost se jí musí podřídít)
 3. **Moc je v rukou jediné politické strany** většinou s jediným vůdcem v čele, která kontroluje a ovládá stát (včetně armády a policie) i celou společnost
 4. **Úplná kontrola prostředků masové komunikace** (tisk, rozhlas), která je využívána pro důslednou cenzuru a manipulaci s veřejným míněním
 5. **Systém kontroly společnosti** (za pomoci uniformované i tajné policie a dalších úřadů a organizací; využívání řady postupů sloužících k zastrašení obyvatelstva)
 6. **Pronásledování jsou nejen odpůrci režimu**, ale často i další skupiny osob, které jsou pro režim nepohodlné – masové represe)
 7. **Centrální řízení a kontrola ekonomiky**

Podoby totalitních režimů

- Za totalitní režimy se považují některé podoby komunismu (sovětský komunismus) a různé formy fašismu (italský fašismus, německý nacismus)

Nástup fašismu v Itálii

- Itálie - **nespokojenost** s výsledky války
- Silný nacionalismus a u části obyvatelstva i odmítání demokracie
- **Fašismus** – nová politická ideologie, název odvozeno od slova fasces (svazky prutů jako odznak moci v antickém Římě)
- Vznik fašismu spojen s nespokojenými vojáky propuštěnými z armády – vytvořili politické hnutí a začali si říkat fašisté
- Postupně se přidávali i další nespokojenci
- Do čela hnutí se dostal **Benito Mussolini**, vzniká fašistická strana (Mussolini jako vůdce strany – duce)

Znaky italského fašismu

- Nacionalismus
- Militarismus
- Rozpínavá zahraniční politika
- Důraz na velikost Itálie v minulosti (odkazy na antický Řím)
- Odmítání parlamentní demokracie
- Korporativismus

Pochod na Řím

- 1922 – fašisté provedli demonstraci své síly – tzv. **pochod na Řím** (ozbrojené oddíly se vydaly demonstrovat do hlavního města)
- Vláda nezasáhla
- Král Viktor Emanuel III. podpořil Mussoliniho a jmenoval ho **předsedou nové vlády**
- Fašisté postupně začali zavádět totalitní režim, i když formálně Itálie nadále královstvím

Německo ve 20. letech

Německo ve 20. letech

- Nepatřilo mezi totalitní státy nebo diktatury, ale demokracie velmi slabá
- Poražený stát, ale mnoho lidí nebylo ochotno uznat porážku
- V roce 1918 císař uprchl do exilu (Nizozemí) a konzervativní a nacionalistické strany odmítly převzít odpovědnost
- Mír uzavřely umírněné středové a levicové strany (např. křesťanští demokraté a sociální demokraté)
- Nepřehledná situace, rozklad státu

Německo ve 20. letech

Radikalizace veřejnosti

- Levice:
 - rozkol v sociální demokracii, vznik Komunistické strany Německa, požadavek revolučního řešení po ruském vzoru
 - vyhlášení tzv. republik rad (např. Bavorská republika rad, Berlínská republika rad)
 - sociální demokraté (vládní strana) – proti revoluci, zásahem armády byly republiky rad potlačeny

Německo ve 20. letech

- Pravice:
 - různé extrémní nacionalistické skupiny a politické strany
 - odmítání německé porážky, nárůst antisemitismu
 - vznik teorie „o dýce vražené německé armádě do zad“ – armáda byla zrazena a mohou za to židé a socialisté

Německo ve 20. letech

Politický systém:

- Rok 1919: 1. volby, vítězství umírněných stran (sociální demokraté, křesťanští demokraté, liberálové)
- Vytvořeno Ústavodárné shromáždění
- Německo se stává republikou (vyhlášena ve městě Výmaru – proto tzv. výmarská republika)
- Kompromis vlády se stoupenci monarchie (státní úřady a armáda bez personálních změn)
- Armáda téměř úplně mimo vládní kontrolu
- Část obyvatelstva vnímá republiku negativně

Německo ve 20. letech

Ekonomická situace:

- Po válce značné hospodářské potíže
- Nejhorší situace v roce 1923 (Německo přestalo splácet reparace, Francie okupovala Porúří a německé hospodářství se zhroutilo)
- Zhroucení měny (obrovská inflace), lidé přišli o úspory, sociální nepokoje a pokusy o povstání
- Francie nakonec okupaci ukončila, reparace byly zmírněny
- Německo získalo americké půjčky a hospodářská situace se začala zlepšovat
- Hospodářský růst zastavil až nástup velké hospodářské krize v roce 1929

Německo ve 20. letech

Vznik nacismu:

- Nacismus – politická ideologie, obvykle vnímán jako extrémní forma fašismu
- Nacismus úzce spojen s osobou Adolfa Hitlera a s jeho názory (dílo Mein Kampf)
- Hitler se zapojil do politiky až po válce, ale jeho názory se formovaly už dříve
- Během jeho předválečného života i za války nic nenasvědčovalo tomu, že se nějak prosadí (spíše naopak)
- V roce 1919 vstoupil v Mnichově do už existující strany (Německá dělnická strana, Deutsche Arbeiterpartei) jako její 55. člen
- Strana měla převážně nacionalistický a antisemitský program, ale požadovala i řešení sociální otázky

Německo ve 20. letech

Vznik nacismu:

- V roce 1920 se přejmenovala na Nacionálněsocialistickou německou dělnickou stranu (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartai, NSDAP)
- Zpočátku bezvýznamná strana, ale Hitler schopný řečník - získal si pozornost lidí a členů strany postupně přibývalo
- Poprvé na sebe výrazně NSDAP upozornila v roce 1923 – neúspěšný pokus o puč
- Hitler na několik měsíců ve vězení (napsal tam Mein Kampf)
- V 2. polovině 20. let obnovení strany a její postupný rozvoj (NSDAP se stává poměrně významnou politickou stranou)
- V roce 1925 měla 27 000 členů, v roce 1927 70 000 členů a 1929 178 000 členů
- Vznik řady stranických organizací – SA (Sturmabteilung) a SS (Schutzstaffel)

Německo ve 20. letech

Znaky nacismu:

- Odmítání demokracie a tzv. plutokracie
- Nacionalismus
- Rasismus a antisemitismus
- Požadavek silného státu
- Vyzvedávání minulosti
- Militarismus, touha po odplatě za první sv. válku, výbojná zahraniční politika
- Vůdcovský princip (kult vůdce – Führer)

Československo ve 20. letech

Československo ve 20. letech

Vznik ČSR

- Říjen 1918:
 - 18. 10. vydává zahraniční odboj Washingtonskou deklaraci (prohlášení samostatnosti čs. státu)
 - 27. 10. vydána Andrassyho nóta
 - 28. 10. Národní výbor pochopil nótu jako konec R-U a vyhlašuje samostatnost čs. státu
 - 30. 10. představitelé slovenského národa v Turčianském sv. Martině přijali tzv. Martinskou deklaraci (právo na sebeurčení slovenského národa a přihlášení se k společnému státu)

Československo ve 20. letech

Vznik ČSR

- Listopad 1918:
 - Národní výbor se mění na Revoluční národní shromáždění
 - Habsburci zbaveni nároků na trůn a ustanovena republika
 - Tomáš Garrigue Masaryk zvolen prezidentem
 - Jmenována první vláda (předseda vlády Karel Kramář) a schválena prozatímní ústava

Československo ve 20. letech

Problém hranic a národnostního složení

- Hlavními problémy nového státu byly nejasné hranice a složitá národnostní situace
- Oba problémy spolu úzce provázány
- Součásti státu:
 - Čechy, Morava, Slezsko (část), Slovensko, Podkarpatská Rus
- Problémy
 - německá menšina
 - problém Hlučínska
 - spor o Těšínsko
 - spor o Slovensko
 - specifika Podkarpatské Rusi

Československo ve 20. letech

Politický systém

- Od roku 1920 definitivní ústava
- ČSR jako demokratický stát, parlamentní republika
- Nejvyšší zákonodárny orgán – Národní shromáždění (dvoukomorové, hlavní slovo dolní komora, všeobecné volební právo i pro ženy, poměrný volební systém)
- Prezident – silné postavení, nejen díky ústavním pravomocím, ale hlavně díky osobnímu vlivu – Masaryk všeobecně respektován
- Vlády – vždy koaliční (složeny z více politických stran)

Československo ve 20. letech

Stranický systém

- Velký vliv politických stran
- 2 skupiny stran:
- **státotvorné** (souhlas s politickými, národnostními a hospodářskými principy, na kterých byl stát založen, nechtějí další zásadní změny)
- **státoopoziční** (odmítají stát v jeho současné podobě z nacionálních nebo jiných ideologických důvodů)
- Další členění stran podle národnostního principu (české, slovenské, německé, maďarské, rusínské, polské)

Československo ve 20. letech

Státotvorné strany:

- **Republikánská strana (agrárníci)** – česká pravicová strana, hlavní podpora na venkově, hájila zájmy zemědělců a navazujícího průmyslu
- **Československá strana sociálnědemokratická** – česká levicová strana, hájila zájmy zaměstnanců, největší podpora mezi dělníky; v roce 1920 se z ní vyčlenila KSČ
- **Československá strana národně socialistická** – česká levicová strana, spojení národních a sociálních požadavků, největší podpora mezi živnostníky a dělníky
- **Československá strana lidová** – česká strana politického středu, důraz na tradiční náboženské hodnoty, podpora hlavně na venkově
- **Československá národní demokracie** – česká pravicová strana, nacionálně a konzervativně zaměřená, podpora mezi bohatšími vrstvami

Československo ve 20. letech

Státotvorné strany:

- Některé německé strany – tzv. **aktivistický proud** (zájem o spolupráci s českými stranami, uznání existence Československa): německá sociální demokracie, německá křesťansko-sociální strana, němečtí agrárníci
- **Slovenská ľudová strana** (jen ve 20. letech) - slovenská nacionální strana, nejdříve spolupráce s českými stranami, později radikalizace, požadavek slovenské autonomie; po smrti svého předsedy Andreje Hlinky se přejmenovala na Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu

Československo ve 20. letech

Státopoziční strany:

- **Komunistická strana Československa** – požadavek na revoluční změnu celé společnosti podle vzoru SSSR, podpora hlavně u dělníků a některých intelektuálů, internacionální strana (Češi, Slováci, Němci, Maďaři atd.)
- Některé německé strany – odmítání existence Československa, silně nacionalistické: především **Německá nacionální strana**
- **Slovenská ľudová strana** – od 30. let

Československo ve 20. letech

Hospodářská situace:

Na začátku 20. let 2 velké hospodářské reformy:

- **Měnová reforma** (odluka československé měny od původní rakousko-uherské) – úspěch, růst hospodářství, ale i negativa: nárůst sociálních problémů (proto zavedena některá sociální opatření (zkrácení pracovní doby, podpory v nezaměstnanosti, úrazové a nemocenské pojištění, posílení vlivu odborů)
- **Pozemková reforma** (přerozdělení zemědělské půdy) – půda tzv. velkostatků přerozdělena (plocha větší než 250 hektarů) zčásti ve prospěch drobných rolníků, zčásti vznik tzv. zbytkových statků – rozprodávány za výhodných podmínek